

БЕЛОРУССКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СОЦИОКУЛЬТУРНЫХ КОММУНИКАЦИЙ

ЛИНГВИСТИКА, ЛИНГВОДИДАКТИКА, ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЯ: АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

Материалы
VIII Международной научно-практической
конференции

Минск, 19–20 марта 2024 г.

Научное электронное издание

МИНСК, БГУ, 2024

ISBN 978-985-881-655-1

© БГУ, 2024

УДК 81(06)
ББК 81я431

Редакционная коллегия:

кандидат филологических наук *Н. А. Куркович* (гл. ред.);
кандидат филологических наук, доцент *А. О. Долгова* (зам. гл. ред.);
В. Л. Денисковец; Л. М. Блинкова; Е. В. Дубровская;
А. А. Боричевская; В. В. Воронович; Н. В. Ушакова;
О. С. Гончаренко

Рецензенты:

кандидат филологических наук, доцент *Т. В. Никитенко;*
кандидат филологических наук *М. А. Гладко*

Лингвистика, лингводидактика, лингвокультурология: актуальные вопросы и перспективы развития [Электронный ресурс] : материалы VIII Международ. науч.-практ. конф., Минск, 19–20 марта 2024 г. / Белорус. гос. ун-т ; редкол.: Н. А. Куркович (гл. ред.) [и др.]. – Минск : БГУ, 2024. – 1 электрон. опт. диск (CD-ROM). – ISBN 978-985-881-655-1.

Рассматриваются современные направления лингвистических исследований, традиции и инновации в обучении иностранным языкам, проблемы языковой картины мира и взаимодействия культур, освещаются вопросы литературоведения, теории перевода и интерпретации текста.

Минимальные системные требования:

PC, Pentium 4 или выше; RAM 1 Гб; Windows XP/7/10;
Adobe Acrobat

Оригинал-макет подготовлен в программе Microsoft Word

На русском, белорусском и английском языках

Редакторы *К. Н. Байдук, У. А. Павловец, А. А. Саматья*

Компьютерная верстка *О. В. Дубровиной*

Подписано к использованию 24.09.2024. Объем 0,98 МБ

Белорусский государственный университет.
Управление редакционно-издательской работы.

Пр. Независимости, 4, 220030, Минск.

Телефон: (017) 259-70-70.

e-mail: urir@bsu.by

<http://elib.bsu.by>

<i>Слесарава М.М., Драгун А.Я., Латышэвіч Д.І., Зяноўка Я.С., Косырава Н.У., Геіцэвіч Ю. С.</i> Электронныя аўдыягіды ў кантэксте прыкладной лінгвістыкі	321
<i>Рыжкович А. Ч.</i> Внешняя синтагматика фраземы <i>на злобу дня</i> в языке «СБ. Беларусь сегодня».....	327

РАЗДЕЛ 6. ПЕРВЫЕ ШАГИ В НАУКЕ

<i>Алексеевко В.Н.</i> Антонимия как основа амбивалентности в современном англоязычном художественном тексте	333
<i>Дубровская Е.В., Байдук К.Н.</i> Проблема межкультурной коммуникативной компетенции при обучении иностранному языку... 336	
<i>Богуш В.А., Буйновская А.Э.</i> Прагматика фразеологии: как правильно использовать фразеологические обороты в разговорной речи.....	340
<i>Байдук К.Н., Духовник П.А.</i> Из чего складывается хорошая пословица: механизмы образования и распространения пословиц	346
<i>Дубровская Е.В., Духовник П.А.</i> Изучение английского языка с помощью фильмов и сериалов: преимущества и приемы	352
<i>Булахова Н.О., Журавлёва Е.Г.</i> Трудности перевода современной рекламы с английского языка на русский язык.....	357
<i>Кривошеева Д.А., Слесарчук В.А.</i> Современные Интернет-сокращения и аббревиатуры в английском и русском языках	363
<i>Ушакова Н.В., Кузьміч Я.Я.</i> “Каляровыя” фразеалагізмы ў розных мовах свету	368
<i>Дичковская Е.А., Левченя А.Д.</i> Образность англоязычного публицистического дискурса (на материале публичных выступлений политических лидеров Великобритании и членов королевской семьи) 371	
<i>Завацкая В.В., Ломонос М.А.</i> Концепт «семья» в американском и русскоязычных публицистических дискурсах начала XXI века	378
<i>Ушакова Н.В., Назаренко В.В.</i> Анализ англоязычных терминов в фигурном катании в их сопоставлении с русскоязычным переводом... 383	
<i>Шэнминь Чжу</i> Семантический и функциональный потенциал китаизма «Инь и Ян» в текстах белорусских СМИ	390

ЭЛЕКТРОННЫЯ АЎДЫЯГІДЫ Ў КАНТЭКСЦЕ ПРЫКЛАДНОЙ ЛІНГВІСТЫКІ

М. М. Слесарава¹⁾, А. Я. Драгун²⁾, Д. І. Латышэвіч³⁾,
Я. С. Зяноўка⁴⁾, Н. У. Косырава⁵⁾, Ю. С. Гецэвіч⁶⁾

*АІПІ НАН Беларусі,
Мінск, Беларусь,*

¹⁾mariaSlesareva00@gmail.com, ²⁾ndrahun@gmail.com, ³⁾david.latyshevich@gmail.com,
⁴⁾evgeniakacan@gmail.com, ⁵⁾stykina@gmail.com, ⁶⁾yuras.hetsevich@gmail.com

Дадзены артыкул апісвае прымяненне метадаў аўтаматычнай апрацоўкі тэкставага матэрыялу для аўдыягідаў у рамках прыкладной лінгвістыкі. На прыкладзе стварэння электроннага гіда для Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі разглядаюцца прынцыпы збору і сістэматызацыі даных, іх паэтапная камп'ютарная апрацоўка і праграмная рэалізацыя ў складзе інтэрактыўнага аўдыягіда.

Ключавыя словы: прыкладная лінгвістыка; аўдыягід; аўтаматычная апрацоўка; лінгвістычнае нападзенне; камп'ютарныя тэхналогіі; вычытка.

ELECTRONIC AUDIO GUIDES IN APPLIED LINGUISTICS

M. Slesarava¹⁾, A. Drahun²⁾, D. Latyshevich³⁾, Ya. Zianouka⁴⁾, N.
Kosyrava⁵⁾, Yu. Hetsevich⁶⁾

*UIIP of NASB,
Minsk, Belarus,*

¹⁾mariaSlesareva00@gmail.com, ²⁾ndrahun@gmail.com, ³⁾david.latyshevich@gmail.com,
⁴⁾evgeniakacan@gmail.com, ⁵⁾stykina@gmail.com, ⁶⁾yuras.hetsevich@gmail.com

This article examines the application of automatic text processing methods for audio guides in the framework of applied linguistics. Using the example of creating an electronic guide for the National Academy of Sciences of Belarus, the principles of data collection and systematization, their computer processing and software implementation as part of an interactive audio guide are considered

Keywords: applied linguistics; audio guide; automatic processing; linguistic content; computer technology; proofreading.

Уводзіны. Ва ўсё больш глабалізаваным свеце, дзе турызм і падарожжа з'яўляюцца неад'емнай часткай нашага жыцця, выкарыстанне аўдыягідаў стала папулярным інструментам для прадстаўлення інфармацыі і арыенціраў наведвальнікам розных культурных і гістарычных аб'ектаў. Аўдыягіды як сродкі камунікацыі даюць унікальную магчымасць даследаваць скрыжаванне лінгвістыкі і практычнага прымянення праз прызму прыкладной лінгвістыкі, якая імкнецца вырашаць праблемы,

звязаныя з мовай у рэальным жыцці, абапіраючыся на тэорыі і даследаванні лінгвістыкі і іншых сумежных дысцыплін. У рамках распрацоўкі аўдыягідаў прыкладная лінгвістыка можа ўнесці бяспэчны ўклад у разуменне выбару мовы, дызайну кантэнт у і стратэгіі камунікацыі.

Адным з найважнейшых аспектаў стварэння эфектыўнага аўдыягіда з'яўляецца выбар мовы для мэтавай аўдыторыі. Лінгвістычныя даследаванні могуць дапамагчы ў распрацоўцы зместу аўдыягіда з выкарыстаннем спрошчаных моўных структур, выразнага вымаўлення і адпаведнай лексікі, каб наведвальнікі з розным узроўнем валодання мовы маглі лёгка ўспрымаць прадстаўленую інфармацыю і ўзаемадзейнічаць з ёй. Стыль і танальнасць аўдыягіда адыгрываюць важную ролю ў прыцягненні аўдыторыі і падтрыманні яе цікавасці на працягу ўсяго тура. Прыкладная лінгвістыка можа даць каштоўную інфармацыю аб сацыялінгвістычных аспектах камунікацыі, дапамагаючы стварыць неабходныя стыль і інтанацыю, якія адпавядаюць культурным чаканням, каштоўнасцям і нормам мэтавых карыстальнікаў. Аўдыягіды таксама могуць стаць эфектыўным інструментам вывучэння і ўзбагачэння мовы. Прыкладная лінгвістыка ўключае аўдыявізуальныя і аўдыялінгвальныя падыходы да лепшага ўспрымання інфармацыі, дазваляючы наведвальнікам практыкаваць і ўдасканалваць свае моўныя навыкі і адначасова знаёміцца з культурнай і гістарычнай інфармацыяй. Такі міждысцыплінарны падыход можа ператварыць аўдыягід з простых крыніц інфармацыі ў інтэрактыўны вопыт навучання.

Аўдыягід «Электронны гід па Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі» (мал. 1), распрацаваны супрацоўнікамі лабараторыі распазнавання і сінтэзу маўлення АПП НАН Беларусі [1], аб'ядноўвае прымяненне сучасных камп'ютарных тэхналогій з правільнай лінгвістычнай напавяленасцю, што адлюстроўвае якаснае спалучэнне аўтаматызаваных працэсаў для стварэння эфектыўнага прадстаўлення моўных даных.

Асноўная частка. Працэс стварэння электроннага аўдыягіда патрабуе два галоўныя кампаненты. Гэта праграма рэалізацыя на базе пэўных платформаў для канструявання дызайн-макета аўдыягіда і лінгвістычнае напавяленне (кантэнт) у аўдыя-ці/і тэкставым фармаце. Для рэалізацыі праекта могуць быць задзейнічаны лінгвісты і перакладчыкі, дыктары, дызайнеры, распрацоўшчыкі вэб- і мабільных дадаткаў, тэсціроўшчык праграмага забеспячэння. Першаасновай з'яўляецца падрыхтоўка кантэнт у суадносна з патрабаваннямі арганізацыі-заказчыка. Такім чынам, стварэнне змястоўнай часткі праходзіць некалькі этапаў:

1. Даследаванне і збор інфармацыі: правядзенне апытання арганізацыі-заказчыка, пошук, аналіз і сістэматызацыя апісанняў/славутасцяў/маршрутаў або тэмы, па якіх ствараецца аўдыягід. Важным

пунктам выступае складанне інфарматыўнага і цікавага аповеду для карыстальнікаў.

2. Вызначэнне структуры і зместу: разбіўка інфармацыі на лагічныя раздзелы або тэмы з вызначэннем арганізацыі кантэнту ў рамках аўдыягіда. Неабходным фактам для слухача з’яўляецца атрыманне максімальна поўнага і зразумелага ўяўлення аб аб’екце.

3. Апрацоўка тэкставай інфармацыі: правядзенне лінгвістычнай і камп’ютарнай апрацоўкі тэксту згодна са стылістычнымі асаблівасцямі, відамі тэкстаў і мэтанакіраванасцю на канкрэтную аўдыторыю.

4. Агучванне тэкставых паведамленняў: на дадзеным этапе адбываецца выбар фармату агучвання апісанняў (дыктарскае агучванне ці выкарыстанне сістэм сінтэзу маўлення па тэксце). Прыдатны голас павінен быць прыемным, выразным і перадаваць інфармацыю аб кожным аб’екце/экспанаце/славукасці.

Рыс. 1. Інтэрфейс прататыпа электроннага гіда па Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі

5. Праверка і рэдагаванне кантэнтнай часткі: праслухоўванне створаных тэкставых/галасавых апісанняў з мэтай праверкі інфармацыі на якасць, зразумеласць і адсутнасць памылак. Унясенне неабходных правак і выпраўленняў, каб стварыць высакаякасны аўдыягід.

Такім чынам, у задачы стварэння электроннага гіда па Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі (далей – «электронны гід») уваходзіць распрацоўка трох версій на розных платформах: Web-версія для прагляду на камп’ютары, Android- і iOS-версіі для карыстання на смартфонах.

Апісанні арганізацый/мясцін/гістарычных падзей будуць прадстаўлены на рускай, беларускай і англійскай мовах.

Электронны гід будзе мець наступныя магчымасці і функцыянальнасць:

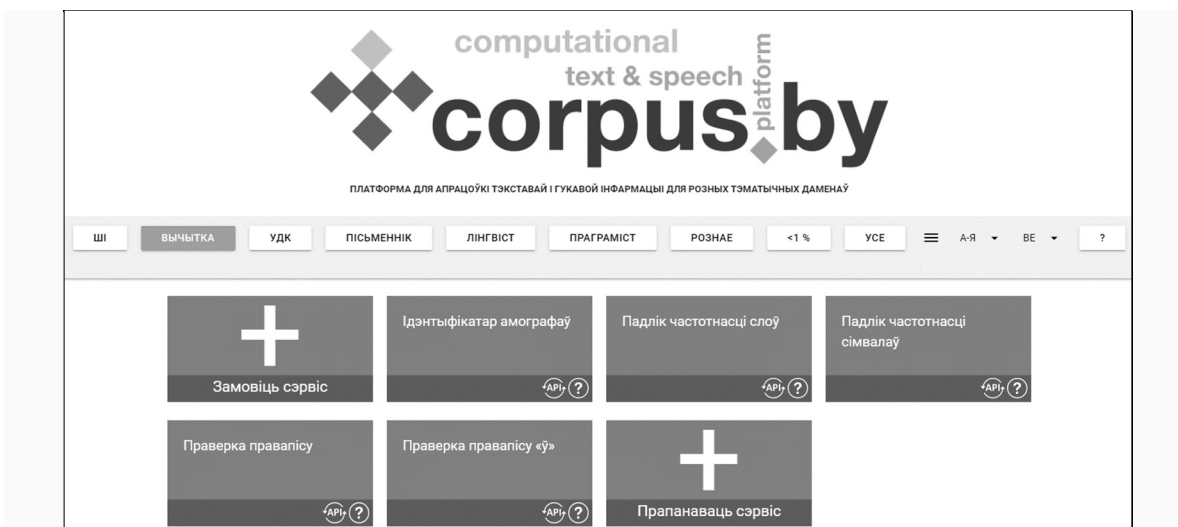
1. Электронная экскурсія па арганізацыях НАН Беларусі. Прапаўнеўца структурнае адлюстраванне па розных напрамках навук. Выкарыстоўваючы аўдыягід, можна праглядзець карту арганізацыі, даведацца, дзе яна размешчана на карце, і нават пабудаваць маршрут.

2. Электронная экскурсія па гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Тут можна даведацца і праслухаць карысную інфармацыю аб важных датах, гістарычных асобах і значных месцах (алеях).

3. Электронная экскурсія па важных распрацоўках НАН Беларусі. Яна прадстаўляе экспанаты па структурным і тэматычным падзеле акадэміі навук. Будзе рэалізавана магчымасць навігацыі па QR-кодах для ўнутраных тэрыторый, а таксама перакрываючы спасылкі на дакументы і матэрыялы (на асноўны сайт). Дадатковай функцыянальнай магчымасцю стане інтэлектуальны пошук па распрацоўках НАН Беларусі.

Адной з галоўных складанасцей падчас стварэння кантэнтнага аўдыягіда з'яўляецца збор, сістэматызацыя і структураванне тэкставых матэрыялаў/галасавых апісанняў і фота/малюнкаў. Іх падбор ажыццяўляецца згодна з мэтавай аўдыторыяй, якая будзе выкарыстоўваць дадзаныя. У выпадку стварэння электроннага аўдыягіда для НАН Беларусі стыль прадстаўленай інфармацыі носіць навукова-папулярны характар. Гэта значыць, што паведамленні, напоўненыя высокай інфарматыўнасцю, зразумелыя вялікаму колу карыстальнікаў. Навукова-папулярнае прадстаўленне даных дазваляе спрасціць доступ да навуковай інфармацыі для шырокай аўдыторыі, спрыяе папулярызацыі навукі і павышэнню культуры грамадства ў цэлым. Усе лішні прабелы матэрыялы праходзяць праверку на гістарычную праўдзівасць, і толькі далей пачынаецца іх апрацоўка.

Першапачатковым этапам працы з абранымі тэкстамі выступае іх камп'ютарная апрацоўка. Для гэтага лінгвісты выкарыстоўваюць платформу для апрацоўкі тэкставай і гукавой інфармацыі для розных тэматычных даменаў corpus.by [2]. Платформа прадстаўляе набор інструментальных сродкаў (сэрвісаў) па апрацоўцы тэксту, маўлення і іншых даных як лінгвістам, так і праграмістам. Распрацаваныя сэрвісы групуюцца ў тэматычныя дамены для больш зручнага выкарыстання ў канкрэтных практычных сферах, што значна спрашчае пошук неабходных інструментаў. На малюнку 2 прапанаваны пяць сэрвісаў для хуткай камп'ютарнай вычыткі матэрыялаў на беларускай мове [3]. Гэта «Ідэнтыфікатар амографіаў», «Падлік частотнасці слоў», «Падлік частотнасці сімвалаў», «Праверка правапісу», «Праверка правапісу Ў».

Рыс. 2. Сэрвісы платформы corpus.by для аўтаматычнай вычыткі беларускамоўных тэкстаў

Сэрвісы «Падлік частотнасці сімвалаў» і «Падлік частотнасці слоў» даюць статыстычную і даведачную інфармацыю пра сімвалы і словы ў тэксце, што дазваляе выявіць і выправіць іх памылковае выкарыстанне. Прыватным выпадкам выкарыстання другога сэрвіса з’яўляецца задача падліку частаты ўжывання слоў у электронным тэксце, што важна для спецыялістаў, якія займаюцца вычыткай тэкстаў (знаходжанне памылковых ужыванняў слоў паводле шаблона памылковага ўжывання), і для патрэб стылістычнай карэктуры тэкстаў – вызначэння занадта частага ўжывання пэўнага слова (і наступнай ручной замены яго сінанімічным) і знаходжання “слоў-паразітаў”.

Сэрвіс «Праверка правапісу» прызначаны для праверкі правільнасці напісання слоў згодна з падключанымі электроннымі слоўнікамі ў сістэме платформы. Знойдзеныя хаця б у адным са слоўнікаў словы ўваходнага тэксту сэрвіс кваліфікуе як напісаныя правільна. Словы, не знойдзеныя ў слоўніках, сэрвіс кваліфікуе як напісаныя няправільна і выводзіць у выглядзе спіса ў алфавітным парадку. Такім чынам, карыстальнік можа сам выправіць свае памылкі і прааналізаваць іх колькасць. Апошні сэрвіс, «Праверка правапісу Ў», распрацаваны для хуткай праверкі вялікіх электронных тэкстаў на беларускай мове з мэтай пошуку і выпраўлення адной з найбольш распаўсюджаных памылак – памылкі ў напісанні літар «у» і «ў». У сувязі з працай з тэкстамі навукова-папулярнага стылю важна выкарыстаць сэрвіс «Апрацоўка лічбавых выказаў» для аўтаматычнай расшыфроўкі лікаў і лічбаў, якія апісваюць даты, каардынаты, адрасы і выразы з адзінкамі вымярэння. Такім чынам, пакрокавая апрацоўка даных з дапамогай прадстаўленых сэрвісаў значна скарачае час працы лінгвістаў і наглядна дэманструе прымяненне прыкладной лінгвістыкі ў стварэнні аўдыягідаў.

Заклучэнне. Прымяненне лінгвістычных прынцыпаў аўтаматычнай апрацоўкі тэкставага матэрыялу адкрывае новыя магчымасці для стварэння кантэнту ў аўдыягідах у рамках прыкладной лінгвістыкі. Прымаючы пад увагу выбар мовы, яснасць, стыль і форму прадстаўлення даных, аўдыягіды могуць быць распрацаваны для эфектыўнага данясення інфармацыі да розных аўдыторый, спрыяючы як культурнаму ўзаемаразуменню, так і развіццю мовы, аб чым сведчыць электронны гід для НАН Беларусі і іншыя аўдыягіды, распрацаваныя лабараторыяй распазнавання і сінтэзу маўлення. З імі можна пазнаёміцца на інтэрактыўнай платформе Krokam [4]. Па меры далейшага развіцця тэхналогій прыкладная лінгвістыка будзе працягваць адыгрываць жыццёва важную ролю ў пераўтварэнні аўдыягіда ў дынамічныя і інтэрактыўныя моўныя інструменты, прапаноўваючы наведвальнікам сапраўды захапляльны вопыт наведвання культурных і гістарычных аб'ектаў.

Бібліяграфічныя спасылкі

1. Лабараторыя распазнавання і сінтэзу маўлення [Электронны рэсурс] URL: <http://ssrlab.by/> (дата доступу: 11.07.2017).
2. Платформа для апрацоўкі тэкставай і гукавой інфармацыі для розных тэматычных даменаў corpus.by. [Электронны рэсурс] URL: <http://corpus.by/> (дата доступу : 12.01.2023).
3. *Марчык М.У.* Вычытка тэксту вялікага памеру на беларускай мове // *Лінгвістыка, лінгводидактыка, лінгвокультуралогія: актуальныя пытанні і перспектывы развіцця* : матэрыялы II Міжнароднага навукава-практ. канф., Мінск, 1–2 марта 2018 г. / редкол. : О.Г. Прохоренко (отв. ред.) [и др.]. Мінск : Издательский центр БГУ, 2018. С. 58-63.
4. Аўдыягіды Krokam у індустрыі беларускага турызму / М.М. Слесарава, Ю.С. Гецэвіч, А.У. Унучак, Н.В. Анофранка, А.Я. Драгун, А.А. Бакуновіч // *Перспектывы развіцця турызма в современных условиях: мировые тенденции и региональные контексты* / Национальное агентство по туризму ; редкол.: И.Н. Воронович (предс.) и др.. Мінск : Колорград, 2023. С. 454-463.